

بهره‌وری و فرهنگ اسلامی

از: جمفر بیک‌زاد

است که در فرهنگ علمی و آداری کشور رایج گردیده و بر سر آن و اینکه برای این واژه در زبان فارسی چه معادلی انتخاب شود، در آغاز توافق نظر نبود، عده‌ای از مترجمان «قدرت تولید» و عده‌ای «بهره‌وری» را برگزیدند. امروزه در اکثر نوشتارهای علمی، آداری و فنی معادل فارسی «بهره‌وری» بیش از سایر معادله‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. واژه بهره‌وری در زندگی هر فردی مورد نظر است و تمام جوامع و دستگاهها نیز برای دستیابی به آن تلاش می‌کنند. اگر قدری دقیق‌تر بنگریم بسیاری از دستگاهها یا تاسیسات جهان بخوبی یا در جهت دستیابی به این واژه و یا در جهت بهبود آن بوجود آمده‌اند.

اصطلاح بهره‌وری برای افراد مختلف معانی متفاوتی دارد. مانند بازده بیشتر با حفظ هزینه‌ها در حد ثابت یا انجام صحیح کار، کار دقیق‌تر و بیشتر، خودکار کردن عملیات برای دستیابی به بازده افزون‌تر و سریع‌تر. این نکته در رابطه با تعریف بهره‌وری قابل توضیح است که افراد متناسب با جایگاهی که در آن قرار می‌گیرند، بهره‌وری را تعریف می‌کنند. مثلاً یک فرد در مقام تولیدکننده از بهره‌وری تعریفی متفاوت ارائه می‌دهد تا موقعی که در جایگاه مصرف کننده یا در جایگاه یک مقام دولتی قرار دارد. براین اساس نیز تعاریف مختلفی از بهره‌وری شده است.

تعاریف بهره‌وری

چنانچه گفته شد از بهره‌وری تعاریف مختلفی شده است که به چند مورد از آنها اشاره می‌شود:

۱- ساده‌ترین تعریف در مورد بهره‌وری عبارت است از نسبت ساده‌ها به داده‌ها.

هرقدر این نسبت افزایش یابد بهره‌وری بیشتری را در آن مورد خواهیم داشت و بالعکس. یا بطور خیلی ساده‌تر و عامیانه‌تر بهره‌وری عبارت است از آن مقدار انرژی که برای توان انجام یک کار ضرورت دارد. اگر کمتر مصرف کنیم کیفیت و کمیت کار انجام

در فرهنگ اسلامی، عواملی که موجب کاهش بهره‌وری می‌شوند مورد نکوهش قرار گرفته است. عواملی از قبیل بیکاری، اسراف، اتلاف وقت و ... در مقابل عواملی که منجر به افزایش بهره‌وری می‌شوند، عواطفی از قبیل تقوی، همیگزاری در کار، قناعت در مصرف منابع، دقت در صحت انجام وظیفه، استفاده مناسب از زمان به‌کارگیری حداکثر استعداد در جهت نوآوری و ... مورد تقدیر و تشویق قرار گرفته است.

مقدمه

در عصر کنونی لازمه بقای هر کشوری توسعه و پیشرفت است و کشورها برای بقاء و همچنین برای اینکه از قافله تمدن بشری عقب نمانند گام در راه پیشرفت و توسعه می‌گذارند و برای این منظور نیز تمام فکر و ذهن اکثر کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه معطوف به توسعه و موفقیت در این امر می‌باشد لذا برای اینکه کشورهای فوق این فکر و ایده را به عمل تبدیل کنند باید عوامل زیادی را در نظر بگیرند و آنچه که در بین این عوامل، از همه بیشتر مورد تأکید می‌باشد، بهره‌وری است.

دلیل این نظر، این است که باوجود دسترسی برخی از کشورها به منابع طبیعی، امکانات، تجهیزات و نیروی انسانی نتوانسته‌اند در مسیر توسعه با موفقیت گام بردارند. درحالیکه بسیاری از کشورها که منابع و امکانات فوق را در حد کافی برای توسعه

ندارند نتوانسته‌اند در مسیر توسعه و بهره‌برداری بیشتر از نعمتهای خداوند متعال موفق باشند که این نیز ناشی از موفقیت در امر بهره‌وری می‌باشد. بنابراین، با خصوصیات عصر حاضر، بقاء و توسعه کشورها منوط به بهره‌گیری بهینه از منابع و امکانات در جهت نیل به اهداف و آرمانهاست، این گفته بیانگر جایگاه بهره‌وری در استراتژی توسعه کشورهاست.

عوامل بسیاری در بهره‌وری موثر می‌باشند که در این مقاله یکی از این عوامل یعنی فرهنگ را بررسی خواهیم کرد، برای این منظور ابتدا توضیحاتی در رابطه با بهره‌وری و فرهنگ داده می‌شود.

بهره‌وری

واژه Productivity یک واژه انگلیسی است و در لغت به معنای قدرت تولید، باروری و مولد بودن می‌باشد. و این واژه چند سالی

شده و بهره‌وری را پائین می‌آورد و اگر بیشتر یا غیر متناسب صرف شود نیز انرژی و توان قابل استفاده برای انجام کار دیگر را بیهوده در کار صرف کرده‌ایم.

۲- تعریف بهره‌وری از دیدگاه سازمان بین‌المللی (LLO)

محصولات مختلف با ادغام چهار عامل اصلی زمین، سرمایه، کار و سازماندهی حاصل می‌شوند. نسبت این عوامل به تولید معیاری برای سنجش بهره‌وری است.

۳- تعریف بهره‌وری از دیدگاه آژانس بهره‌وری اروپا (DPA)

بهره‌وری درجه استفاده موثر از هر یک از عوامل تولید است و بهره‌وری یک دیدگاه فکری است که همواره سعی دارد آنچه را که در حاضر موجود است، بهبود بخشد. بهره‌وری مبتنی بر این عقیده است که انسان می‌تواند کارها و وظایفش را هر روز بهتر از دیروز به انجام برساند.

۴- تعریف بهره‌وری از دیدگاه مرکز بهره‌وری ژاپن (JPC)

هدف از بهبود بهره‌وری عبارت است از به حداکثر رسانیدن استفاده از منابع، نیروی انسانی، تسهیلات و غیره، بر طریق علمی و با کاهش هزینه‌های تولید، گسترش بازارها، افزایش اشتغال، کوشش برای افزایش دستمزدهای واقعی و بهبود معیارهای زندگی آن گونه که به نفع کارکنان، مدیران و مصرف‌کننده باشد.

۵- منظور از بهره‌وری، سلسله‌ای از کارکردها و فعالیت‌های هماهنگ برای بهبود وضعیت و استفاده بهینه از استعدادها و مهارتها، منابع و نعمت‌ها و امکانات و دارایی‌ها است.

۶- بهره‌وری یعنی فرزند زمانه خود بودن، بهره‌وری یعنی کاربرد بهینه ابزارهای کار و زندگی، سرانجام بهره‌وری یعنی کار امروز را به فردا نیفکن.

۷- بهره‌وری نگرشی فرهنگی است که در آن انسان فعالیت‌های خود را هوشمندانه و خردمندانه انجام می‌دهد تا از طول حیات

هر دیدگاهی در نهایت نگرشی واقع‌گرایانه به زندگی است، یک فرهنگ است که در آن انسان با فکر و هوشمندی خود فعالیت‌هایش را با ارزشها و واقعیات منطبق ساخته تا بهترین نتیجه را در جهت اهداف مادی و معنوی حاصل کند.

بهره‌وری چه هست و چه نیست!

باتوجه به تعاریفی که از بهره‌وری به عمل آمد می‌توان بطور خلاصه گفت که بهره‌وری چه هست و چه نیست:

بهره‌وری چه هست!

- یک نگرش برای عقلایی کردن فعالیت‌هاست.
- جلوگیری از کارهای لغو و بیهوده است.
- درست و بجا مصرف کردن است.

خود، منابع در دسترس و مواهب طبیعی بهترین نتیجه و بالاترین مطلوبیت را به دست آورد. این نگرش موجب زندگی بهتر و متعالی‌تر برای تمامی آحاد جامعه می‌شود.

بطور کلی بهره‌وری برپایه هر تعریفی و یا - استفاده صحیح از عمر برای زندگی بهتر و متعالی‌تر است.

- بهره‌برداری مناسب از مواهب طبیعی است.
- ایجاد محیطی دلپذیر و شاداب در حد امکانات است.

- هماهنگ کردن کیفیت و کمیت هزینه در رقابت است.

- قرارگرفتن در جایگاه خود در جامعه است.
- همکاری و مشارکت برای منافع مشترک است.

بهره‌وری چه نیست!

- صرفاً یک معیار اقتصادی و مالی نیست.
- الزاماً کار بیشتر نیست.
- کم مصرف کردن نیست.

- زندگی برای کار کردن نیست.
- جلوگیری از کارهای مورد علاقه نیست.
- تجمل‌گرایی نیست.

- صرفاً تولید بیشتر نیست.
- نفع طلبی فردی یا چشم‌پوشی از حاصل فعالیت‌ها نیست.

- استثمار و بهره‌کشی از زیردستان نیست.

اهمیت و ضرورت توجه به بهره‌وری

امروزه آنچه که در کشورهای پیشرفته به عنوان عامل پیشرفت جلوه می‌کند و اکثر کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه را به اقتباس و پیروی از آنها و می‌دارد و به دنبال خود می‌کشاند چیزی جز بهره‌وری نیست.

بهره‌وری زمانی اهمیت پیدا می‌کند که کشورهای جهان در مقابل مسائل و مشکلاتی نظیر تورم، رکود اقتصادی و ... باتوجه به بهره‌وری راه حل مناسب بیابند. امروز بسیاری سازمانها و شرکتها از صحنه رقابت خارج می‌شوند و نمی‌توانند در بازار رقابت دوام داشته باشند شکست اینگونه سازمانها در اثر عدم توجه به بهبود بهره‌وری می‌باشد. چرا امروز در کشور ما اکثر خانواده‌ها از وسایل ژاپنی استفاده می‌کنند و به وسایل ساخته شده توسط خودی (ایرانی) توجهی ندارند؟ این مسائل از بهره‌وری ناشی می‌شود که خود منتهی به قیمت تمام شده کمتر و کیفیت بالاتر کالا و خدمات می‌شود. چون هر خانواده‌ای وقتی که می‌خواهد یک کالایی را خریداری کند ابتدا به کیفیت و قیمت آن توجه می‌کند سپس کالای دلخواه خود را باتوجه به این دو عامل خریداری می‌کند و کالایی را انتخاب می‌کند که قیمت پایین‌تر و کیفیت بالاتری داشته باشد.

علاوه بر عواملی که گفته شد، محدودیت منابع طبیعی که افزون بر ما، به نسل‌های آینده این مرز و بوم نیز تعلق دارد و نسل حاضر امانت‌دار آن است نیز علت اصلی دیگر است که لزوم توجه به بهره‌وری را ایجاد می‌کند. عبارت دیگر، محدودیت منابع کره زمین افزایش دم افزون جمعیت و لزوم محیط‌زیست برای بقای نسل و ادامه حیات انسان ایجاد می‌کند با نهایت دقت و دلسوزی منابع را مورد استفاده قرار دهیم و بکوشیم ضمن استفاده صحیح و بهینه از نعمت‌ها و موهبت‌های الهی، آسیبی به محیط زندگی خود و دیگر

حجم بالای اسراف و ضایعات مواد غذایی است که این تقریباً برابر با میزان واردات گندم می‌باشد.

- تحقیقی که توسط یکی از پژوهشگران در دو کارخانه سیمان در ایران و ژاپن انجام شده است نشان می‌دهد که در کارخانه ایرانی که ظرفیت تولید روزانه آن ۶۶۰۰ تن است برای تولید هر تن، ۱۱۵ کیلووات ساعت برق مصرف می‌شود اما در کارخانه ژاپنی با همان ظرفیت تولید ۹۰ کیلووات ساعت برق، در کارخانه ایرانی ۱۴۰۰ نفر نیروی کار وجود دارد اما در کارخانه ژاپنی ۱۷۵ نفر، زمینی که کارخانه ژاپنی در اختیار دارد در حدود ۰/۲ کیلومتر مربع است و زمین کارخانه ایرانی بیش از ۴ کیلومتر مربع.

- طبق آمار رسمی منتشر شده در جراید، ساعات کار مفید در ژاپن ۴۹ تا ۶۰ ساعت در هفته، در کره جنوبی ۵۴ تا ۷۲ ساعت در هفته، در آمریکا ۳۶ تا ۴۰ ساعت در هفته و ساعت کار مفید در ایران ۶ تا ۹ ساعت در هفته اعلام شده است. مطالعه‌ای که در سال ۱۳۶۵ در مورد ساعت کار مفید کارکنان یک سازمان اداری به عمل آمده، نشان می‌دهد که ساعت کار رسمی در سازمان مزبور ۵۲ ساعت در هفته بوده است یعنی علاوه بر ۴۴ ساعت مقرر، کارکنان آن ۸ ساعت اضافه کاری هم داشته‌اند. اما کار مفید کارکنان سازمان مزبور فقط ۷/۸ ساعت در هفته بوده است.

- مصرف انرژی ما روزانه ۱/۲ میلیون بشکه نفت و ۴۰ میلیون مترمکعب گاز است و اگر در یک مقایسه کشور چین را با ۱/۲ میلیارد نفر در نظر بگیریم متوجه می‌شویم که این کشور با رشد ۱۴٪ در تولید ناخالص ملی و ۱۸٪ در بخش صنعت کمتر از ما نفت مصرف می‌کند.

- امروزه برای هر یک هزار دلار تولید ملی در جهان ۲ بشکه و در ایران ۷ بشکه نفت مصرف می‌شود.

- برای تولید یک متر پارچه باید به طور متوسط کمتر از نیم کیلو وات ساعت انرژی

الف - عوامل بیرونی		ب - عوامل درونی	
عوامل محیطی	تغییرات ساختاری	عوامل نرم‌افزاری	عوامل سخت‌افزاری
۱- قوانین و مقررات دولتی	۱- تغییرات اقتصادی شامل	۱- عوامل انسانی شامل	۱- سرمایه شامل
۲- سیاستها و استراتژیها	الف- تغییر در الگوی اشتغال	الف- فرهنگ	الف- مواد اولیه
۳- مؤسسات دولتی	ب- روند سرمایه‌گذاری	ب- سواد	ب- زمین
۴- امکانات زیرساختی	ج- ظرفیت مالیاتی	ج- آموزش	ج- ساختمان
۵- مبانی عقیدتی و فرهنگی جامعه	د- درآمد ناخالص ملی	د- انگیزه	د- مبانی مالی و انرژی
۶- مبانی سیاسی و اجتماعی جامعه	۲- تغییرات اجتماعی شامل	ی- مهارت و روابط انسانی	۲- تکنولوژی شامل:
	الف- تغییرات جمعیتی	۲- مدیریت و رهبری	الف- تجهیزات و ماشین آلات
	ب- نرخ مرگ و میر	۳- ساختار سازمان	ب- تعمیرات و نگهداری
	ج- روشهای زندگی	۴- روشهای کار	ج- ابزارهای جدید
	د- ارزشهای اجتماعی	۵- دانش فنی	
	ی- برنامه امنیت اجتماعی	۶- طراحی	
	۷- مهندسی و تحقیق		
	الف- خط مشی سیاسی		
۳- تغییرات سیاسی شامل:	ب- تهدیدهای برون مرزی		
	ج- روابط خارجی		

و مهارتهای مورد نیاز، امکانات وسیعی را برای توسعه دارد اما سؤال بحث‌انگیز اینجاست چرا با داشتن چنین پشتوانه‌هایی برای توسعه، توسعه نیافته است؟! وقتی مطالعه تطبیقی بین ایران و کشورهای پیشرفته از این لحاظ انجام می‌دهیم به این نتیجه می‌رسیم آنچه که باعث تمایز بین ایران و کشورهای پیشرفته شده است، طرز استفاده از منابع و امکانات و بطور کلی بهره‌وری می‌باشد که آمارهای رسمی ارائه شده بیانگر این وضعیت (پائین بودن بهره‌وری) می‌باشد:

- در هر سال ۲۴۰ میلیارد مترمکعب از آبهای کشور هز می‌رود.

- ظرفیت تولیدات کشاورزی کشور اکنون حدود ۶۰ میلیون تن است که حدود ۲۰ میلیون تن از آن می‌شود.

- زمینهای زیرکشت چغندر قند در استان خراسان با مساحت زمینهای زیرکشت چغندر ژاپن برابر و حتی در این استان اندکی بیشتر است. ولی چغندر تولید شده در ژاپن حدود ۱/۵ برابر و قند به دست آمده نیز حدود ۳ برابر این استان است.

- آمار نشان می‌دهد ضایعات مواد غذایی بخصوص نان در ایران ۳۰ درصد می‌باشد که معادل غذای ۱۵ میلیون نفر بوده که بیانگر

موجودات زنده وارد نسازیم. بنابراین با توجه عواملی محدودیت منابع، افزایش جمعیت، رشد نیازها و خواسته‌های بشری و رقابت شدید در عرضه تولید که هرگونه فعالیت اقتصادی بدون توجه به عامل بهره‌وری موفقیتی نخواهد داشت.

وضعیت بهره‌وری در ایران

با ایجاد سازمان منطقه‌ای بهره‌وری A.P.O در آسیا در سال ۱۹۶۱ میلادی که هدفش افزایش بهره‌وری و سهولت دستیابی به توسعه یافتگی در منطقه آسیا بود. کشور ایران نیز در سال ۱۹۶۴ میلادی به سازمان منطقه‌ای بهره‌وری پیوست اما مسئولان تنها به حفظ ارتباط با این سازمان و پرداخت حق عضویت بسنده کردند.

در سال ۱۳۶۶، فعالیت‌ها و تشکیلات مربوط به بهره‌وری به وزارت صنایع سنگین - سپرده شد و سرانجام در سال ۱۳۷۱، تشکیلات بهره‌وری ملی ایران بوجود آمد. کشور ما دارای منابع طبیعی و مواد زیرزمینی سرشاری می‌باشد علاوه بر آن، دارای نیروی انسانی مستعد و هوشمند که نشانگر آن، وجود ایرانیان بسیار در سطوح بالای علمی دنیا می‌باشد، بنابراین با داشتن چنین مردمانی هوشمند و مستعد برای فراگیری علوم و فنون

بهره‌وری چه نیست!

می‌شود:

۱- لغت‌نامه و بستر (webster) فرهنگ را باورهای عادی شکلهای رفتار اجتماعی و صفحات گروههای نژادی، دینی و اجتماعی تعریف کرده است.

۲- فرهنگ عبارت است از الگوی اندیشه و رفتار. (روت بندیکت)

۳- فرهنگ شامل سخن، دانش، باورها، آداب، هنر و فن‌شناسی‌ها، آرمانها و دستورهایی است که از دیگران، از بزرگانمان، و از گذشته می‌آموزیم و خود می‌توانیم چیزی به آن بیفزاییم. (کروبر)

۴- فرهنگ الگویی از مفروضات بنیادی است که در فراگرد تجربه رویارویی با دشواریهای نهفته در سازگاری بیرونی و یکپارچگی درونی، از سوی گروهی معین ساخته، کشف شده، یا پدید می‌آید، (ادگار شاین)

۵- به مجموع اندوخته‌ها و آموخته‌هایی که در اثر زندگی اجتماعی در جامعه انسانی پدید آمده است فرهنگ می‌گویند مانند آداب رسوم، عقاید، ابنیه‌ها - ابزارها و تولیدات اجتماعی.

۶- فرهنگ عبارت است از مجموعه پیچیده‌ای از علوم، هنرها، افکار، اعتقادات، آداب و سنن و قوانین و مقرراتی که بر جامعه حاکم است و مورد پذیرش اعضای آن می‌باشد.

۷- فرهنگ عبارت است از ویژگی یا خصوصیات اصلی و اساسی که بوسیله یک ملت در طول زمان شکل می‌گیرد بطوریکه کلیه پندارها و رفتارهای اجتماعی آن ملت مبتنی بر این خصوصیت می‌شود.

گاهی کلمه فرهنگ با کلمه دیگری همراه می‌شود مانند فرهنگ تولید، فرهنگ مصرف، فرهنگ کشاورزی، فرهنگ بهره‌وری و مانند اینها، در این صورت معنی فرهنگ مجموعه‌ای از الگوهای شکل گرفته در مورد آن موضوع خاص است.

- صرفاً یک معیار اکتصادی و مالی نیست.
- الزاماً کار بیشتر نیست.
- کم مصرف کردن نیست.
- زندگی برای کار کردن نیست.
- جلوگیری از کارهای مورد علاقه نیست.
- تحمل نگرانی نیست.
- صرفاً تولید بیشتر نیست.
- نفع طلبی فردی یا چشم‌پوشی از حاصل فعالیت‌ها نیست.
- استثمار و بهره‌دستی از زیردستان نیست.

۴- عدم وجود سیستم اطلاعاتی و انتقال اطلاعاتی صحیح.

۵- عدم وجود رقابت در تولید.

۶- غلبه فرهنگ سنتی کار بر فرهنگ صنعتی.

۷- استقرار نامناسب انسانها و تجهیزات.

۸- عدم وجود برنامه‌ریزی در زندگی و کار.

۹- کم توجهی برنامه‌ریزان و به عامل بهره‌وری در سطح کلان.

۱۰- یکی دیگر از دلایل کاهش بهره‌وری این است که مدیران با واکنش سنتی جامعه با مسئله بهره‌وری روبرو می‌شوند. انجام هر اقدامی برای افزایش بهره‌وری، معانی استثمار و یا چیزهایی از این قبیل را در میان مردم تداعی می‌کنند.

۱۱- چند شغله بودن کارگران، کارکنان و مدیران.

۱۲- حاکم بودن فرهنگ مصرف به جای فرهنگ تولید.

۱۳- عدم توجه به فرهنگ خودی به عبارتی عدم توجه کافی به فرامین و توصیه‌های فرهنگ اسلامی.

۱۴- کمبود آموزشهای صحیح و مناسب

فرهنگ

از واژه فرهنگ تاکنون تعاریف زیادی به عمل آمده که هر یک به نوبه خود در و در جایگاه خاص خود کاربرد داشته و قابل استفاده بوده است. در اینجا به چند نمونه از آنها اشاره

الکتریکی مصرف شود این رقم در صنایع نساجی ایران به طور متوسط ۰/۶ است که ۲۰ درصد بالاتراز حد استانداردهای جهانی است.

- مصرف انرژی الکتریکی برای تولید یک کیلو شکر در ایران ۰/۲۲ کیلووات ساعت برق است که نزدیک به ۳ برابر حد متوسط جهانی است.

- صنایع روغن نباتی ایران برای تولید یک کیلوگرم روغن نباتی حدود ۰/۳ کیلووات ساعت انرژی الکتریکی مصرف می‌کنند که این رقم ۶ برابر حد استاندارد جهانی است.

- حد متوسط جهانی مصرف انرژی الکتریکی برای تولید یک کیلوگرم شکر مفید حدود ۵ صدم کیلووات ساعت است. این رقم در ایران نزدیک به ۲۵ صدم کیلووات ساعت است که ۵ برابر حد متوسط جهانی است.

- بهره‌وری کشور در فاصله سالهای ۱۳۶۴ تا ۱۳۶۹ به میزان ۲۵٪ کاهش یافته است بطوری که راندامان نیروی کار در صنعت ۱۵ درصد می‌باشد. این رقم بیان کننده ۸۵ درصد ضایعات در وقت و زمان است، در حالیکه میزان بهره‌وری در مدت مشابه در کشورهای مختلف از جمله تایلند ۳۷ درصد، تایوان ۳۶ درصد، کره جنوبی ۳۵ درصد سنگاپور ۲۸ درصد و پاکستان ۱۴ درصد می‌باشد.

علل پائین بودن بهره‌وری

چنانچه گفته شد عوامل بسیاری در بهره‌وری چه در جهت مثبت (ارتقاء)، چه در جهت منفی (کاهش) موثر می‌باشد و با توجه به اینکه یکی از راههای ساده ارتقای بهره‌وری، جلوگیری از عواملی است که موجب کاهش بهره‌وری می‌شوند لذا در اینجا به برخی از عوامل مهم در کاهش بهره‌وری در جامعه خودمان اشاره می‌شود:

۱- ضعف مدیریت

۲- حاکم بودن روابط به جای ضوابط

۳- عدم اجرای روشهای بهینه به دلیل وجود ضوابط خشک و غیر منعطف.

مفهوم بهره‌وری در فرهنگ جامعه است. فرهنگ بهره‌وری دارای سه ویژگی بیش، دانش و کوشش می‌باشد. منظور از بیش، باور و اعتقاد در کار است. اگر شخص نسبت به کاری که انجام می‌دهد از انگیزه بسیار قوی برخوردار باشد، از انجام آن کار و پیشرفت حاصل احساس لذت و شادی می‌کند، تنها اعتقاد و باور نسبت به اهداف کار کافی به نظر نمی‌رسد بلکه باید شیوه‌های انجام را نیز خوب بداند، ناآگاهانه برای انجام کاری قدم بر ندارد.

به عبارتی بر دانش (دانستن شیوه‌های بهتر انجام کار) مجهز باشد. ویژگی سوم کوشش به معنای تلاش عملی برای انجام کار است. اگر فعالیتهای مردم یک جامعه آمیخته با این سه ویژگی باشد می‌توان حاکمیت بهره‌وری در آن جامعه را پذیرفت.

فرهنگ یکی از عناصر اساسی حرکت ذهن، دل و دست انسان است. اگر فرهنگی شبیه به فرهنگ کارگران ژاپنی پذیرفت که کار در شمار خدمت به پروردگان رجهان است، آن وقت عبادت وی از ساعت چهار صبح آغاز می‌شود و گاهی در ساعت ده شب به سختی پایان می‌پذیرد. او فرهنگ کارش را با فرهنگ عبادت پروردگارش بهم پیوسته است یا اگر فرهنگی در یک شرکت پدید آمد که در آنجا مشتری مهمترین و به اصطلاح تاج سر فروشنده تلقی شده آنگاه تمام کوشش صنعتگر بر آن است فرآورده‌ای پدید بیاورد که به نیاز خریدار پاسخ گوید، گرچه این خریدار در سراسر جهان پراکنده باشد. بنابراین چنین برداشتی و چنین فرهنگی و چنین اخلاق کاری به وقت مشاهده هر نقص جزئی اجازه نخواهد داد که خط تولید حرکت کند، به توقف خط تولید می‌پردازد و رفع نقص می‌نماید. و یا در فرهنگی که می‌پذیرد خطرپذیری یکی از عوامل اساسی رشد و آفرینندگی است، سرمایه‌گذاری برای کارهای تازه و نو در شمار کارهای عادی و جاری است. بدین ترتیب فرهنگ را باید به عنوان

آن همراه با تطبیق و سازگاری است فرهنگ، در سراسر زمان، رو به سوی سازگاری با پیرامون جغرافیایی خود دارد به عبارتی تلاش می‌کند که محیط را با خود سازگار و همراه بکند و قابلیت انعطاف دارد.

۶- فرهنگ وحدت و یگانگی می‌آفریند. به عوانی یک پی‌آمد فراگرد سازگاری، عناصر هر فرهنگ گرایش به آن دارند تا پیکری یکپارچه و به هم بافته و سازگار پدید آورند. براین اساس فرهنگ موجب اتحاد و یگانگی افرادی که در یکجا زندگی می‌کنند، می‌گردد.

۷- تمام جوامع دارای فرهنگ هستند براساس این ویژگی، اصطلاح بی‌فرهنگ که بیشتر رایج می‌باشد معنا و مفهوم پیدا نمی‌کند.

فرهنگ و بهره‌وری

برای بهبود بهره‌وری، گام اول وارد کردن

ویژگی‌های فرهنگ

- ۱- فرهنگ آموختنی است.
- فرهنگ چیزی است که انسانها یاد می‌گیرند و آن را به نسل‌های دیگر منتقل می‌کنند.
- ۲- فرهنگ خشنودی بخش است. فرهنگ همواره، و به ضرورت، نیازهای بنیادی زیستن و نیازهای ثانوی برخاسته از آنها را برآورده می‌سازند. فرهنگ از عادت‌ها ساخته شده است و عاداتها زمانی که خشنودی می‌آفرینند، پایدار می‌مانند.
- ۳- فرهنگ پدیده اجتماعی است. فرهنگ مربوط به فرد نیست، فرهنگ زاده اجتماع است و در اثر تحولات اجتماعی فرهنگ بوجود می‌آید.
- ۴- فرهنگ پدیده ذهنی و تصویری است بسیاری از پندارهای فرهنگی قابلیت پیاده شدن را ندارند و در ذهن و تصور آدمها می‌باشند.
- ۵- فرهنگ سازگاری می‌یابد فرهنگ دگرگون می‌شود و فراگرد دگرگونی

یکی از عناصر اساسی و جزئی پیوسته به انسان، به عنوان مهمترین ورودی در فراگرد تولید تلقی کرد.

فرهنگ ریشه در سنت، گذشته و تاریخ دارد که باید به آن توجه کرد یکی از نقایص عمده ما این است که در اغلب موارد با فرهنگ خودمان قطع رابطه کرده ایم و خیلی از فعالیت های ما ریشه در سنت ندارد بطوریکه یکی از نقایص عمده ما در صنعت نیز از این مسئله ناشی می شود، در حالیکه اکثر کشورهای توسعه یافته یکی از موارد مورد تاکید و توجه آنها فرهنگ خودی در همه زمینه ها می باشد، خیلی از اتفاقاتی که در مدیریت شان یا فعالیت های شان می افتد برگشتن به آن مسائلی است که در فرهنگ شان ریشه دارد. مثلاً در رفتار سامورائی ها یک مسئله ای که به چشم می خورد اطاعت از ارشدیت و کارگرومی است و دقیقاً در مدیریت جدید ژاپن این مسئله به چشم می خورد.

بنابراین یک نکته مهم توجه به فرهنگ و سنت های خودمان است و با توجه به اینکه فرهنگ ما ایرانیان، فرهنگ غنی اسلامی می باشد اگر به فرهنگ خود که همان اسلام است بیش از این توجه داشته باشیم بهره وری به مراتب بیش تر از این خواهیم داشت. چون در فرهنگ اسلامی، عواملی که موجب کاهش بهره وری می شوند. مورد نکوهش قرار گرفته است. عواملی از قبیل بیکاری، اسراف، اتلاف وقت و ... در مقابل عواملی که منجر به افزایش بهره وری می شوند عواملی از قبیل تقوی، پرهیزکاری در کار، قناعت در مصرف منابع، دقت در صحت انجام وظیفه، استفاده مناسب از زمان به کارگیری حداکثر استعداد در جهت نوآوری و ... مورد تقدیر و تشویق قرار گرفته است.

در بیان جایگاه بهره وری در فرهنگ غنی اسلامی فرمایشاتی از بزرگان دین می آوریم. پیامبر گرامی (ص) می فرماید: من استوی یوماه فهو مغبون هر کس دو روزش یکسان باشد زبان دیده است.

و همچنین ایشان می فرمایند:

هر کس کار می کند، باید آن را خوب انجام دهد.

حضرت علی (ع) می فرماید:

خردمند اوست که هر چیز را به جای خویش به کار برد.

بنابراین بهره وری در فرهنگ ما ریشه دارد. پدران ما در گذشته، وقتی تکه نانی را در زمین مشاهده می کردند آن را بر می داشتند، می بوسیدند و در کنار دیوار می گذاشتند. و یا وقتی تکه های نان در سفره شان زیاد می شد، شیوه مصرف را عوض می کردند مثلاً شیر می خریدند و با تکه های نان آن را می خوردند و مواردی بسیار مانند اینها.

از طرفی در فرهنگ ما عنایت کافی به نوگرایی و نوجویی و نوآوری شده است، مولانا می گوید:

نوبت کهنه فروشان در گذشت

نوفروشانیم، این بازار ماست. متأسفانه علیرغم تاکیداتی که در فرهنگ ما در مورد بهره وری هست ما نه تنها در جهت بهره وری حرکت نکرده ایم بلکه باید تاکید کرد که حرکت ما در جهت ضد بهره وری است.

نتیجه گیری

چنانچه گفته شد یکی از عوامل توسعه یسافنگی، استفاده بهینه از منابع و امکانات موجود به عبارتی بهره وری می باشد که گفته شد عوامل بسیاری در ارتقاء و کاهش آن موثر می باشند، که در این مقاله تاثیر فرهنگ بخصوص فرهنگ اسلامی بر بهره وری بیان شد و گفته شد که بسیاری از کشورهای پیشرفته از جمله ژاپن در سایه بهره وری با تاکید بر فرهنگ خودی توانسته اند در مسیر توسعه با موفقیت گام بردارند. با توجه به مطالب گفته شده می توان چنین نتیجه گیری کرد که برای اینکه بسیاری از مشکلات ناشی از عدم بهره وری رافع کرد باید روی فرهنگ بهره وری کار کرد و آن را در سطح جامع

گسترش داد و این فرهنگ، باید از خانواده شروع شود و تا بالاترین سطوح جامعه ادامه یابد و این نیز در صورت توجه به فرهنگ خودمان به امکانپذیر خواهد بود.

راه کارهای افزایش بهره وری

- ۱- یکی از راههای افزایش بهره وری جلوگیری از عواملی است که منجر به کاهش بهره وری می شوند که این عوامل در مطالب قبلی ذکر شد.
- ۲- آموختن اصول و مبانی بهره وری
- ۳- استفاده از مکانیزمهای انگیزشی
- ۴- تغییر نگرش نسبت به کار، به این معنی که کار در شمار عبادت به خدا و خدمت به خلق است.
- ۵- ایجاد روحیه کیفیت نگارانه در افراد جامعه، منظور این است که زمینه ای فراهم شود تا این احساس در افراد بوجود آید، محصولی که آنها ارائه می دهند بیانگر شخصیت آنهاست.
- ۶- توجه به فرهنگ خودی (فرهنگ اسلامی) و بکارگیری توصیه ها و راهبردهای تعالیم اسلامی در برنامه زندگی و کاری.

منابع و مأخذ

- ۱- طوسی، محمد علی، فرهنگ سازمانی، تهران، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی چاپ اول ۱۳۷۲.
- ۲- مجله صنعت و توسعه شماره ۸ خرداد و تیر ۱۳۷۵ ویژه هفته بهره وری.
- ۳- ویژه نامه فصلنامه تحول اداری خرداد ماه ۱۳۷۳ (به مناسبت ۷ خرداد ماه ۱۳۷۳ روز دولت و بهره وری ملی)
- ۴- افزایش بهره وری: ادای دین به آیندگان (میزگرد) ماهنامه تدبیر شماره ۲۹ دی ماه ۱۳۷۱.
- ۵- ایران زاده، سلیمان، بهره وری موتور محرکه پیشرفت و توسعه، ماهنامه تدبیر شماره ۴۲ خرداد ماه ۱۳۷۳.
- ۶- ویژه نامه های بهره وری ضمیمه نشریه صنعت سنگین خرداد ماه ۱۳۷۳.
- ۷- ویژه نامه بهره وری ضمیمه رشد جوان خرداد ماه ۱۳۷۳.
- ۸- مجموعه گزارشها در مورد بهره وری روزنامه هفتپهلو ۱/۷۳، ۲/۷۳، ۳/۷۳، ۴/۷۳ به ترتیب شماره های ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۸.
- ۹- ۵ سال ۵ میلیارد دلار انرژی هدر می دهیم (گزارش) روزنامه هفتپهلو ۱/۷۵، شماره ۱۱۵۰.

۲- اردبیل با ۳۳ شرکت از مجموع ۱۹۴

شرکت (۱۷٪)

۳- چهارمحال و بختیاری با ۲۷ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۱۴٪)

۴- کردستان با ۱۶ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۸/۲٪)

۵- گیلان با ۱۴ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۷/۲٪)

۶- فارس با ۱۰ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۵/۱٪)

۷- آذربایجان غربی با ۸ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۴/۱٪)

۸- کرمان با ۶ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۳٪)

۹- مرکزی، کرمانشاه، اصفهان با ۵ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۲/۵٪)

۱۰- خراسان با ۴ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۲٪)

۱۱- خوزستان و سمنان با ۳ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۱/۵٪)

۱۲- تهران، مسازندران، آذربایجان شرقی با ۲ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۱٪)

۱۳- سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد و بوشهر و یزد با ۱ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۰/۵٪)

و استانهای ایلام، هرمزگان و قم بدون تعاونیهای متشکله در این زیر بخش در رده

آخر جدول قرار دارند. همچنین در طی سال ۷۵، ۲۲ شرکت تعاونی تشکیل گردیده که با توجه به زمینه‌های مساعد پرورش زنبور در بعضی از استانهای کشور اولویت ادارات کل در این زمینه به ترتیب ذیل می‌باشد:

۱- استان کردستان با ۹ شرکت تعاونی از مجموع ۲۲ شرکت متشکله (۴۰٪)

شرکتها را متشکل نموده است.

۲- استان چهارمحال و بختیاری با ۲ شرکت تعاونی.

۳- استان زنجان با ۲ شرکت تعاونی.

۴- استان کهگیلویه و بویراحمد، همدان، خوزستان، کرمان، اصفهان با ۱ شرکت تعاونی از مجموع ۲۲ شرکت متشکله ۴/۵٪ شرکتها را متشکل نموده‌اند.

سایر استانها هیچگونه فعالیتی در سال ۷۵ در این زمینه ننموده‌اند.

بررسی و تحلیل با یک بررسی اجمالی مشخص می‌گردد

آمار شرکت‌های تعاونی دام و طیور تحت پوشش ادارات کل تعاون تا ابتدای ۷۵

(ارقام به هزار ریال)

ردیف	نام استان	تعداد تعاونی	جمع اعضاء	سرمایه
۱	آذربایجان شرقی	۸۰	۶۴۰	۷۵۸
۲	آذربایجان غربی	۱۴۶	۱۲۰۶	۱۶۰۶
۳	اردبیل	۹۸	۷۱۵	۷۷۴
۴	اصفهان	۷۵	۵۳۲	۸۶۲
۵	ایلام	۶۹	۶۹۰	۱۰۳۵
۶	بوشهر	۲۹	۲۰۲	۳۹۷
۷	تهران	۹۲	۱۲۸۸	۱۴۷۲
۸	چهارمحال و بختیاری	۶۲	۳۶۶	۶۸۸
۹	خراسان	۹۷	۱۳۱۹	۱۴۲۶
۱۰	خوزستان	۱۶۲	۲۷۷۲	۳۲۴۰
۱۱	زنجان	۵۱	۳۵۲	۲۰۸
۱۲	سمنان	۶۸	۷۳۱	۹۸۶
۱۳	سیستان و بلوچستان	۱۴۰	۲۸۴۲	۳۴۰۲
۱۴	فارس	۱۰۳	۸۹۶	۱۰۳۰
۱۵	قم	۲۴	-	-
۱۶	کردستان	۵۹	۷۵۵	۸۹۱
۱۷	کرمان	۲۱۵	۲۷۹۵	۳۲۲۵
۱۸	کرمانشاه	۱۷۲	۱۴۲۸	۱۴۳۵
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۶۰	۲۰۱	۲۱۴
۲۰	گیلان	۷۳	۲۲۳۶	۲۲۸۰
۲۱	لرستان	۲۱۰	۱۳۸۶	۱۸۰۶
۲۲	مرکزی	۶۲	۴۹۶	۵۸۳
۲۳	مازندران	۱۹۵	۱۸۳۳	۲۱۴۵
۲۴	هرمزگان	۷۶	۶۰۸	۶۴۶
۲۵	همدان	۴۱	۳۶۵	۴۸۲
۲۶	یزد	۶۹	۵۴۵	۶۵۵
جمع		۲۵۴۸	۲۷۷۵۹	۳۲۷۴۶

که در بخش دام و طیور به نسبت فعالیتهای گوناگون در استانها پراکندگی خاصی بچشم می‌خورد بطوریکه شرایط منطقه‌ای و آب و هوایی توسعه و ایجاد صنعتی از بخشهای دام و طیور را در مناطق مستعد امکان‌پذیر نموده است. همچنین سیاستگذارهای بخشی نیز به این روند شتاب بخشیده است.

با تحلیل آمار و ارقام موجود در بخش

۳- استان زنجان با ۲ شرکت تعاونی.
۴- استان کهگیلویه و بویراحمد، همدان، خوزستان، کرمان، اصفهان با ۱ شرکت تعاونی از مجموع ۲۲ شرکت متشکله ۴/۵٪ شرکتها را متشکل نموده‌اند. سایر استانها هیچگونه فعالیتی در سال ۷۵ در این زمینه ننموده‌اند.

بررسی و تحلیل

با یک بررسی اجمالی مشخص می‌گردد

تعاونیهای دام و طیور ملاحظه می‌گردد که در استانها نسبت به زمینه‌های موجود فعالیت‌های خاص صورت گرفته و اگر در این بررسی براساس تعاونیهای موجود در هر استان رده‌بندی صورت گیرد مشخص می‌گردد که کدام استانها با چه تعداد تعاونی و در کدامین زیربخش فعال بوده و چگونه می‌توان برنامه‌ریزی‌های آتی را بمنظور فراهم آوردن زمینه‌های صنایع جنبی و تکمیلی و توسعه‌ای پیش‌بینی نمود.

با این توصیف رتبه‌بندی استانهای کشور از حیث تشکیل تعاونیهای موصوف به شرح ذیل می‌باشد:

۱- استان کرمان با ۲۳۴ شرکت تعاونی دام و طیور در رده اول همچنین این استان در پنج زیر بخش جزو ۴ گروه نخست فعالیت‌های دام و طیور بشمار می‌رود.

۲- استان لرستان با ۲۱۸ شرکت

تعاونی در رده دوم

۳- استان کرمانشاه با ۲۰۸ شرکت

تعاونی در رده سوم

۴- استان مازندران با ۲۰۰ شرکت

تعاونی در رده چهارم

۵- استان سیستان و بلوچستان با ۱۷۵

شرکت تعاونی در رده پنجم

۶- استان خوزستان با ۱۶۸ شرکت

تعاونی در رده ششم

۷- استان آذربایجان غربی با ۱۵۸

شرکت تعاونی در رده هفتم

۸- استان خراسان با ۱۴۲ شرکت

تعاونی در رده هشتم

۹- استان فارس با ۱۲۷ شرکت تعاونی

در رده نهم

۱۰- استان هرمزگان با ۱۱۴ شرکت

تعاونی در رده دهم

۱۱- استان اصفهان با ۱۰۸ شرکت

تعاونی در رده یازدهم

۱۲- استان اردبیل با ۱۰۷ شرکت

تعاونی در رده دوازدهم

۱۳- استان تهران با ۱۰۷ شرکت

تعاونی در رده سیزدهم

۱۴- استان کردستان با ۹۹ شرکت

تعاونی در رده چهاردهم

۱۵- استان گیلان با ۹۳ شرکت تعاونی

در رده پانزدهم

۱۶- استان یزد با ۹۰ شرکت تعاونی در

رده شانزدهم

۱۷- استان سمنان با ۸۵ شرکت تعاونی

در رده هفدهم

۱۸- استان ایلام با ۸۵ شرکت تعاونی

در رده هیجدهم

۱۹- استان مرکزی با ۸۴ شرکت

تعاونی در رده نوزدهم

۲۰- استان چهارمحال و بختیاری با

۷۷ شرکت تعاونی در رده بیستم

۲۱- استان زنجان با ۷۷ شرکت تعاونی

در رده بیست و یکم

۲۲- استان آذربایجانشرقی با ۷۲

شرکت تعاونی در رده بیست و دوم

۲۳- استان کهگیلویه و بویراحمد با ۶۹

شرکت تعاونی در رده بیست و سوم

۲۴- استان بوشهر با ۶۸ شرکت

تعاونی در رده بیست و چهارم

۲۵- استان همدان با ۵۲ شرکت تعاونی

در رده بیست و پنجم

۲۶- استان قم با ۲۵ شرکت تعاونی در

رده بیست و ششم

حال باتوجه به رده‌بندی صورت گرفته

در رابطه با استانهای فعال در

زیربخش‌های مختلف دام و طیور برنامه‌هایی که می‌باید مدنظر قرار گیرد عبارتنداز:

۱- با عنایت به تعداد شرکتهای تعاونی دام و طیور در استان کرمان قطعاً نیاز به یک کشتارگاه صنعتی دام - کشتارگاه صنعتی طیور - مزرعه مرغ مادر و جوجه‌کشی و کارخانه خوراک دام و طیور می‌باشد که شرکتهای تعاونی در این استان بخودکفائی و خودگرانی کامل دست بیابند.

۲- در استان لرستان نیاز به کشتارگاه طیور - مزرعه مرغ مادر و جوجه‌کشی و کارخانه خوراک دام و طیور کاملاً مشهود است.

۳- در استان کرمانشاه بدلیل کثرت واحدهای دامپروری و پرورش گاو شیری نیاز به کشتارگاه دام و نیز مزارع پرورش تلیسه بچشم می‌خورد.

۴- در استان مازندران باتوجه به تعداد واحدهای مرغداری نیاز به مزرعه مرغ مادر و جوجه‌کشی و کارخانه خوراک دام می‌باشد.

۵- در استان سیستان و بلوچستان نیاز به کشتارگاه دام و کارخانه خوراک دام و طیور می‌باشد.

و در سایر استانها نیز بسته به تعداد تعاونیهای موجود دام و طیور نیازهای متفاوتی در واحدهای تکمیلی بچشم می‌خورد.